

СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ УЧНІВ МУЗИЧНИХ ШКІЛ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статъе рассматривается система творческих заданий с использованием традиционных и нетрадиционных методов обучения (метод импровизации, ассоциации и др.) на четвергом этапе формирования готовности учащихся к творческой деятельности.

The system of the creative tasks with using of traditional and untraditional methods of teaching (method of improvisation, method

of association and others) at the forth stage of formation of the pupils' readiness to creative activity is considered in the article.

Демократизація освіти, яка відбувається у нашому суспільстві, висуває нові вимоги щодо особистості учня, який здатний самостійно розмірковувати, приймати нестандартні рішення. Пошуки засобів, що забезпечують формування готовності учнів до творчої діяльності, сполучені з теоретичним обґрунтуванням, розробкою практичних положень.

У корекції поняття “творчість” для учнів музичних шкіл ми виходили з того, що творчість – це утворення суб’єктивного художнього образу, ідей та гіпотез, що поступово реалізуються у виконавській діяльності. Творчість – це здатність особистості спиратися на механізми інтуїції, що діють без спеціальної підготовки і відсувають на другий план знання, вміння, навички.

Поняття “творча діяльність” передбачає діяльність, результатом якої є новий оригінальний продукт, що має значення для конкретного виду діяльності і суспільну значущість.

У сфері музичної педагогіки проблемами розвитку творчої особистості займалися Е.Абдулін, О.Апраксіна, Н.Ветлугіна, Л.Масол, Б.Теплов, Л.Хлебникова Г.Ципін, В.Шацька [1; 2; 4; 5].

Автори досліджень зголошувались на тому, що навчально-творча діяльність у музичних класах повинна синтезувати елементи імпровізації, творіння, базуватися на досвіді особистості, сприяти оволодінню знаннями та розвитку уявлень. На активність навчально-творчої діяльності впливає синтез різних видів діяльності: вокальна, інструментальна, слухання музики.

На нашу думку, творча діяльність є фактором становлення творчої особистості, якщо вона базується на альтернативних установках вчителя стосовно формування індивідуальної особистості. Сучасний вчитель повинен враховувати доцільність розвитку якостей особистості, яка зберігає незалежність думок, здібність до ризику викласти власну творчу позицію, невтомного дослідницького пошуку,

нестандартного мислення, спілкування в комунікативній діяльності, передбачення та прогнозування.

Тому ефективність творчої діяльності в ході експерименту ми пов'язували з діагностуванням того, що люблять діти, чим вони цікавляться, які твори музики їм більш близькі за характером емоційно-образного змісту, які ознаки притаманні власним творінням учнів, яка форма комунікативного спілкування найбільш близька кожній особистості, яким повинно бути середовище, що найбільше сприяє прояву творчої особистості учнів, яку роль відіграє потреба у наслідуванні учнів прийомів діяльності вчителя, зразків його особистої імпровізації.

Ми виходили з того, що творча діяльність пов'язана з характером взаємодії вчителя та учня і тому враховували роль принципу природовідповідності, який передбачає врахування індивідуальних можливостей особистості, її інтереси та здібності.

Четвертий етап забезпечував формування готовності учнів нетрадиційними методами навчання системою творчих завдань. Акцентувалося на доцільності варіювання творчими завданнями (утворювалася педагогічна умова за ознаками визначення унікальних особливостей власного "Я", що впливало на формування варіативно-утворювального рівня готовності). Упровадження нетрадиційних методів навчання забезпечувалося накопиченням емоційно-чуттєвого досвіду через вивчення певної кількості творів.

Урахування збільшення досвіду до імпровізації проходило паралельно із ускладненням творчих завдань за допомогою фактора узагальнених комплексів у ході включення їх у нові зв'язки відношень, зокрема, на основі знань з гармонії, мелодії, фактури в цілому, що передбачали постійне вдосконалення навичок виконавсько-творчого володіння матеріалом. У ролі факторів підготовки до імпровізації були:

а) формування навичок миттєвого утворення музичних уявлень у творчо-виконавській діяльності (створювалася педагогічна умова за ознакою самоактуалізації учня на основі

включення механізмів спонтанної творчості);

б) формування уявлень та їх реалізація у звучанні на інструменті (створюється педагогічна умова за ознакою формування вищих потреб у творчій діяльності);

в) формування слухових уявлень щодо активного мелодичного та гармонічного слуху, почуття форми, стилю; накопичення досвіду на основі знань інтонаційних, метроритмічних, фактурних стереотипів музики різних стилів (створюється педагогічна умова за ознакою формування універсальних потреб);

г) формування вмінь до перетворення сформованих у пам'яті образів на цій основі створюється педагогічна умова.

З метою упорядкування системи впровадження традиційних та нетрадиційних методів навчання використовувалася розроблена нами така структура:

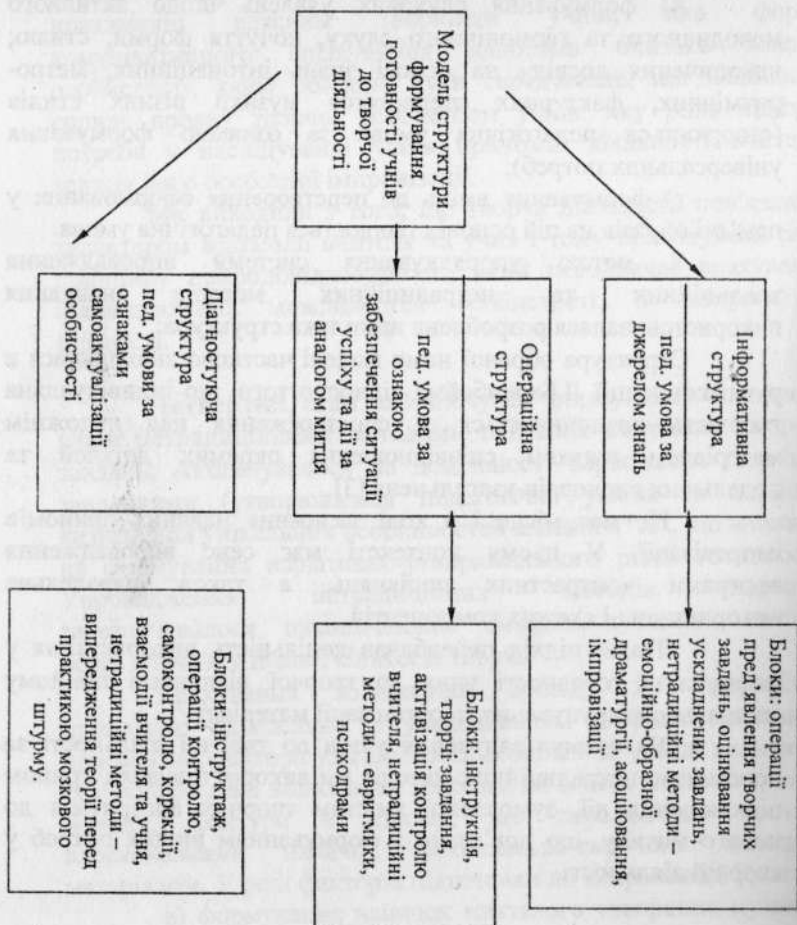
Структура обраної нами моделі частково знаходилася в руслі концепції Л.Баренбойма відносно того, що індивідуальна творчість розпочинається зі спостереження над художнім матеріалом шляхом співвідношення окремих деталей та подальших висновків-узагальнень [3].

Це має місце і в ході засвоєння наявних прийомів імпровізації. У цьому контексті має сенс впровадження програми контрастних порівнянь, а також паралельне використання і схожих компонентів.

Такий підхід передбачав доцільність використання у формуванні готовності учня до творчої діяльності прийому спеціального групування та організації матеріалу.

Як стимул залучення учнів до творчої діяльності за допомогою нетрадиційних методів ми використовували прийом підключення дії, зумовленої змістом творчих алгоритмів до нового мотиву, що пов'язано з формуванням вищих потреб у творчій діяльності.

Структура моделі формування готовності учнів до творчої діяльності

Учень при цьому розмірковував таким чином:

I варіант: “Я створюю свій варіант імпровізації, визначаю особливості ваги створених образів, але я трохи стомився від цього заняття. Тому спробую використати підказку того композитора, який мені більше подобається, більш близький до моїх почуттів, настроїв. Ось і буду імпровізувати за його підказкою. Потім я вже буду варіювати та комбінувати на основі створених нових образів”.

II варіант: “Я виконую ритмічну імпровізацію, вивчаю своє ставлення до ритму твору за допомогою пластичних рухів. Тепер я розумію, яким чином можна себе контролювати в ході виконання творчих завдань”.

Наведені вище вислови учнів було підготовлено методами психодрами та методами ритмічної імпровізації, коли здійснювався інструктаж щодо психологічної адаптації учнів до прояву внутрішньої екзистенції. Суть інструктажу полягала в реалізації установки на зосередження уваги, на досягнення стану спокою, рівноваги, звільнення від усіх хвилювань, неприємних почуттів.

З метою збудження бажання особистості учня до творчої діяльності нетрадиційними методами ми використовували прийом варіювання позицій особистості в рольових іграх. Цей прийом сприяв формуванню самооцінки учнів своїм діям у ході виконання творчого завдання з подальшим перевтіленням образу своїх друзів, однокласників. Учні відшукували нові стимули для творчої діяльності на основі емпатії.

У ході використання нетрадиційних методів навчання нами також використовувався прийом, що забезпечував включення дій учнів у позакласній творчій діяльності за допомогою поширення соціальної мотивації.

У той же час ми використовували поринання, що здійснювалося за допомогою поданих нижче вправ:

- приспівування (сольфеджування) без підтримки інструменту;
- приспівування разом із інструментом;
- приспівування про себе;
- виконання всліпу.

Ці вправи в умовах використання нетрадиційних методів допомагали учням звільнитися від зайвого хвилювання в ході оцінювання імпровізації і повністю сконцентрувати увагу на творінні продуктів власної творчості.

Вони забезпечували реалізацію педагогічної умови за ознакою самоактуалізації особистості, що впливає на формування продуктивного рівня готовності до творчої діяльності. Перераховані вище вправи сприяли досягненню повноти включення в творчу діяльність, учні концентрували увагу лише на одному об'єкті: драматургії художнього образу; вони контролювали всі етапи творчої діяльності, вносили власні пропозиції щодо досягнення поставленої мети, прогнозування кінцевого образу; оперували метафоричними та поетичними образами.

Формування готовності учнів до творчої діяльності здійснювалося в умовах поєднання індивідуальних занять та групових. Ми виходили з того, що групова діяльність може будуватися на основі принципу кооперації шляхом взаємодопомоги й конкуренції груп та самих учнів, які входять у ці групи. Нами давалась установка і на кооперацію в ході виконання творчого завдання, і на конкуренцію, коли використовувався метод мозкового штурму. Учні, максимально концентруючи увагу, висловлювали неординарні рішення, будували самобутні музичні та поетичні образи. Тобто, створювалася педагогічна умова за ознакою наявності демократичного стилю спілкування.

Творчі завдання на основі використання нетрадиційних методів навчання передбачали доцільність забезпечення передбачення, коли робилася спроба виключити механізми логічних понять, децентралізувати форми лінійного сприйняття та включитися в спонтанно-творчу діяльність. При цьому використовувалися вправи, зумовлені необхідністю встановлення зв'язків між слуховими уявленнями та руховими діями.

Зазначимо, що миттєва готовність рук на наказ слуху є вміння, яке формується за допомогою тренінгу. В свою чергу тренінг включав прийоми:

- а) засвоєння рухово-пластичних комплексів з допомогою закріплення аплікатури;
- б) засвоєння зручних фактур інших імпровізаторів;
- в) засвоєння імпровізаційної фактури, що містить в собі основні особливості виконавської творчості та індивідуальні особливості техніки особистості, що імпровізує;
- г) визначення факторів, що забезпечують імпровізацію на основі комбінування засвоєними блоками;
- д) вивчення додаткового матеріалу у різних тональностях;
- є) використання прийомів орнаментатії, як фактора, що допомагає імпровізувати;
- ж) визначення раптових узагальнених структур.

Виходячи з викладеного, доцільно відзначити, що на четвертому етапі робилася спроба використати такі нетрадиційні методи навчання: метод імпровізації, який передбачав поєднання індивідуальної музично-творчої діяльності учня з комунікативною діяльністю за схемою: вчитель – учень – батьки – народний фольклор – рідна мова; методи асоціювання, що забезпечувалися за допомогою фактора порівняння, співвідношення окремих диференційованих та узагальнених фрагментів; нетрадиційні методи, що забезпечувалися інтеграцією різних видів діяльності.

Література

1. Абдулин Э.Б., Николпева Е.В. Музыкально-педагогические технологии учителя музыки: Учебное пособие. – М.: Прометей, 2005. – 232с.
2. Апраксина О.А. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. Пособие для студентов пед. институтов по специальности “Музыка и пение”. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.
3. Баренбойм Л. Путь к музицированию. Исследование. – 2 – е изд., доп. – Л.: Советский композитор, 1979. – 361 с.
4. Масол Л. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій // Мистецтво та освіта. – 2001. – №1. – С. 2 – 5.

5. Ражников В.Г. Словарь признаков характера звучания // Ражников В.Г. Диалоги о музыкальной педагогике. – М.: Прометей, 2004. – 218с.